

Кучмєєв О. О.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

Kuchmyeyev O. O.

*Candidate of Psychological Sciences
Associate Professor of the Department of Finance and Banking,
Open International University of Human Development "Ukraine"*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ: ФАКТОРИ ТА ЗАСОБИ ЇЇ ГАРАНТУВАННЯ

ECONOMIC SECURITY OF THE WHOLESALE TRADE ENTERPRISE: FACTORS AND MEANS OF ITS WARNING

Анотація. Стаття присвячена аналізу суті поняття «економічна безпека підприємства» та висвітленню підходів щодо трактування його змісту. На основі проведеного дослідження розкрито зміст економічної безпеки підприємства оптової торгівлі та основних факторів, що впливають на її формування. Розкрито суть основних функціональних цілей економічної безпеки підприємства оптової торгівлі. Проаналізовано основні засоби формування відповідного рівня економічної безпеки підприємства оптової торгівлі. Надано висновки та визначено перспективи подальших досліджень із питання, що розглядається.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, фактори забезпечення економічної безпеки, чинники гарантування, принципи формування системи.

Постановка проблеми. Безпека підприємства є важливою з огляду на забезпечення життєздатності суб'єкта господарювання. Отже, існує потреба у включенні її до планової роботи на кожному підприємстві оптової торгівлі, особливо враховуючи надзвичайно складні умови вітчизняного економіко-правового середовища підприємницької діяльності, зокрема в оптовій торгівлі. Постійний вплив внутрішніх факторів та зовнішнього середовища функціонування підприємства оптової торгівлі потребує розроблення ефективних заходів посилення економічної безпеки в аспекті не лише її структурних складників, але і відносин із державою.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць у цьому напрямі, теоретична та науково-методична база вирішення питання економічної безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища потребує постійного розвитку. Сьогодні є недостатньо вирішеними питання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі, моделювання розроблення концепції забезпечення економічної безпеки підприємства на основі аналізу структурних взаємозв'язків зовнішніх і внутрішніх загроз. У зв'язку з цим необхідне формування концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх дослідженнях особливості забезпечення економічної безпеки підприємств розглядали Т. Козир, О. Мороз, В. Амитан, М. Камлик, Л. Донець і Н. Вашенко, О. Долженков і Ж. Жуковська та О. Головченко.

Так, Т. Козир [9, с. 80] вважає, що концепція економічної безпеки підприємства складається з аналізу зовнішніх та внутрішніх загроз підприємству, визначення складу показників, що формують критерії економічної безпеки підприємства, а також регулювання значень основних показників економічної безпеки підприємства: трудових, матеріальних ресурсів та фінансових результатів, але ним

не висвітлено основні принципи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємств. О. Мороз [6, с. 60] пропонує концептуальну модель економічної безпеки підприємства, яка ґрунтується на парадигмі опису подій, причинно-наслідкових механізмів пояснення моделі ефективності сучасного підприємства з погляду категорії «економічна безпека» як поведінкового чинника. Автором не звернено уваги на внутрішні чинники та загрози формування концепції економічної безпеки підприємств. В. Амитан [1, с. 15] обґрунтовує концепцію економічної безпеки підприємств як захист конфіденційної інформації та боротьби з комп'ютерними злочинами та відокремленим підрозділом службою економічної безпеки підприємств. У своїй роботі він враховує чинники впливу на економічну безпеку підприємств, принципи та інструменти економічної безпеки підприємств. М. Камлик [7, с. 143] визначає концепцію економічної безпеки підприємств як комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами та підрозділами суб'єктів господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави загалом від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних чи юридичних осіб, що можуть привести до істотних економічних втрат, та для забезпечення сталого розвитку підприємства у майбутньому. Але автором не враховано комплекс заходів економічного характеру для обґрунтування концепції економічної безпеки підприємств. Л. Донець та Н. Вашенко [4, с. 110] виділяють такі складники концепції безпеки підприємства, як об'єкти та суб'єкти безпеки, механізм забезпечення. Особливу увагу вони приділяють політиці безпеки, яка включає в себе визначення мети, функцій, принципів та розроблення стратегії. Проте авторами не висвітлені чинники впливу на економічну безпеку підприємств. О. Долженков, Ж. Жуковська, О. Головченко [10, с. 34] суть концепції економічної безпеки вбачають

у вивченні гарантування економічної безпеки підприємства через комплекс економічних інтересів як життєво важливих матеріальних, інноваційно-інтелектуальних цінностей та потреб суспільства, збереження, яких гарантує прогресивний розвиток підприємницької діяльності. Авторами не враховано чинники, принципи та інструменти розвитку економічної безпеки підприємств.

Отже, результати вищезазначених досліджень підтверджують необхідність більш докладного вивчення досліджуваної проблематики в аспекті гарантування економічної безпеки підприємств оптової торгівлі.

Мета статті – розкрити сутнісні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства», проаналізувати основні фактори та чинники формування її відповідного рівня на підприємствах оптової торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови нової інноваційної економіки вимагають розроблення нових підходів і методів щодо забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі. Що ж таке економічна безпека підприємства? Для відповіді на поставлене питання розкладемо це визначення на його складові частини, тобто розглянемо ціле як суму його частин. Виходячи з цього, нашими «елементарними» частинами будуть такі поняття, як економіка, безпека і підприємство.

В економічній науці прийнято виокремлювати такі економічні рівні, як:

- мікрорівень – у вигляді відокремленого виробництва або підприємства;
- макрорівень – є національною економікою або економікою держави;
- світова економіка – характеризує глобальну систему господарювання.

У нашому дослідженні варто скористатися економічною діяльністю на мікрорівні, тобто пов'язаною безпосередньо з певним підприємством. Діяльністю у такому разі буде система дій, у результаті якої люди задовольняють свої потреби у вигляді виробництва та обміну матеріальними благами і послугами. Виходячи з цього, ми можемо навести визначення економіки як діяльності людей на конкретному підприємстві, що пов'язана з виробництвом і обміном матеріальними благами і послугами для задоволення своїх потреб.

Тепер розглянемо інший складник нашого визначення. У спеціальній літературі наводиться визначення безпеки як стану, за якого будь-який об'єкт надійно захищений і не піддається негативному впливу будь-яких факторів. У широкому науковому сенсі під безпекою розуміється захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних і ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалів, необхідних для життєдіяльності та розвитку населення. Але для визначення безпеки як складової частини економічної безпеки підприємства, на наш погляд, більший науковий інтерес представляє висловлювання Т.М. Козир, дане у праці «Алгоритм формування концепції забезпечення економічної безпеки». Зокрема у роботі зазначено, що «безпека – це такий стан складної системи, коли дія зовнішніх і внутрішніх факторів не призводить до погіршення системи або до неможливості її функціонування і розвитку» [9, с. 78]. Це визначення повністю підходить під характеристику безпеки у складі економічної безпеки підприємства.

Далі розглянемо поняття «підприємство». У найпростішому поданні підприємство – це відокремлений господарюючий суб'єкт, що виробляє продукцію та надає послуги [3, с. 12]. Ми ж виберемо таке визначення підприємства: це складна нелінійна система, що саморозвивається, є відкритою для впливів іззовні і в процесі розвитку переходить від одного рівня організації до іншого.

На основі описаних вище частин економічної безпеки підприємства спробуємо вивести її визначення. Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути загрози, що виникли, або пристосуватися до наявних умов, що негативно впливають на його діяльність.

Головна мета економічної безпеки підприємства оптової торгівлі полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в теперішньому часі і високий потенціал розвитку в майбутньому.

До основних функціональних цілей економічної безпеки підприємства оптової торгівлі належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності підприємства;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці й досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [10, с. 184–185].

Серед основних чинників, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства оптової торгівлі, на наш погляд, можна виокремити такі:

1. Безпосередні чинники функціонування – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність підприємства. До них належать розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, доступність використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання.

2. Стабільний попит на продукцію – чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку підприємства. Він охоплює укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами; рівень конкурентоспроможності продукції, що реалізується, обґрунтовані прогнози щодо стабільності ринку певного виду продукції.

3. Надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної продукції. Для цього потрібно мати довготермінові договори на поставку необхідної продукції, знати можливості постачальників і не допускати монополності в їхніх поставках; як правило, потрібно мати 3–4 і більше постачальників, щоб була гарантія стабільної цінової політики.

4. Надійний захист комерційної таємниці. Держава має гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноу-хау, в тому числі й комерційні таємниці.

5. Компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, – це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів (висококваліфіковані кадри; система їх підготовки і форми навчання; створення для них відповідних виробничих і соціально-економічних умов).

Є й інші чинники економічної безпеки підприємства, які істотно впливають на стан виробництва. Вони пов'язані з поведінкою окремих людей, їх мораллю, духовністю та іншими якостями.

Із вищезазначеного впливає, що система економічної безпеки підприємства оптової торгівлі повинна бути побудована з дотриманням певних вимог. По-перше, це вимога управління стабільної та економічної незалежності, яка зумовлює не лише наявність власних ресурсів, свободу вибору, прийняття рішень, форм контролю суб'єктів економічної безпеки на рівні підприємства. По-друге, це вимога створення стабільних умов для стійкої та передбачуваної роботи підприємства зі стримування факторів дестабілізації. Третя вимога стосується здатності системи економічної безпеки підприємства до саморозвитку й прогресу в умовах, що змінюються [5, с. 140–141].

Формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства оптової торгівлі доцільно здійснювати з урахуванням властивостей, які повинні бути притаманні цій системі. Урахування цих властивостей спрямоване на комплексне забезпечення стабільності підприємства оптової торгівлі, ефективну побудову стратегії забезпечення її безпеки.

Економічна безпека підприємства оптової торгівлі характеризується такими основними властивостями, як гнучкість, адаптивність та ефективність [4, с. 771]. Крім означених властивостей, доцільним вважається виокремити також такі характерні властивості системи економічної безпеки торговельного підприємства оптової торгівлі, як організованість, динамічність, керованість, контрольованість.

Гнучкість визначає здатність підприємства оптової торгівлі швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, перерозподіляти ресурси відповідно до його потреб; вводити нові форми і методи організації та управління системою забезпечення економічної безпеки підприємства.

Адаптивність характеризує спроможність підприємства оптової торгівлі своєчасно та адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні стимули (загрози). Чим вища гнучкість, тим, за інших рівних умов, вищий і ступінь адаптації системи до зовнішніх і внутрішніх стимулів.

Ефективність характеризує співвідношення отриманих результатів і здійснених витрат (матеріальних, фінансових, трудових). Підвищення ефективності діяльності підприємства оптової торгівлі сприяє зростанню рівня його економічної безпеки, оскільки дає змогу отримувати більший результат за найменших витрат, а частину ресурсів спрямовувати на захист своїх інтересів і нейтралізацію загроз.

Організованість у системі забезпечення економічної безпеки підприємства оптової торгівлі передбачає розподіл функцій управління і прийняття рішень між структурними підрозділами і службами різного рівня. Це дає змогу забезпечити оперативність прийняття рішень за рахунок зосередження вирішення тактичних завдань залежно від їхньої складності і необхідних ресурсів на нижчих рівнях управління, а стратегічних завдань – на вищих рівнях управління.

Динамічність визначає здатність системи забезпечення економічної безпеки підприємства оптової торгівлі під впливом зовнішніх і внутрішніх загроз зберігати суттєво важливі характеристики свого існування. Така ситуація змушує підприємство перебудовуватися, пристосовуватися до нових умов.

Керованість передбачає наявність на підприємстві оптової торгівлі суб'єкта управління, який володіє необхідною компетенцією; допомагає керувати діяльністю всієї системи економічної безпеки, окремих її складників; несе відповідальність за виконання всіх управлінських рішень (організаційно-економічних та правових) відповідно до поставлених завдань; здійснює вдосконалення системи тощо. Недотримання цієї вимоги приводить до прийняття суб'єктивних управлінських рішень, нехтування інтересами підприємства у власних цілях.

Контрольованість передбачає здійснення контролю за станом суб'єкта управління економічної безпеки, причому не чинячи на нього ніякого управлінського впливу.

Економічна безпека підприємства оптової торгівлі, заснована на оптимальному співвідношенні всіх зазначених властивостей, дає змогу підприємству бути стійким, адекватно реагувати на виклики і загрози, розвиватися й удосконалюватися.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що практично неможливо одразу створити систему економічної безпеки підприємства з необхідним рівнем результативності, відповідно можна порекомендувати спочатку створити на підприємстві оптової торгівлі систему економічної безпеки з мінімальним набором необхідних компонентів, яка потім набуде нових кількісних та якісних властивостей, проходячи усі стадії життєвого циклу.

Висновки. До основних заходів забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємств оптової торгівлі можна віднести створення надійності та ефективності своїх відносин із постачальниками товарів, споживачами, конкурентами та органами державної влади, проведення постійного моніторингу та превентивних заходів, які спрямовані на недопущення настання загроз, що виникають у процесі вказаних відносин.

Вибір підприємством оптової торгівлі конкретних засобів і шляхів забезпечення його економічної безпеки зумовлюється характером і масштабом загроз економічним інтересам підприємства. Всі компоненти системи економічної безпеки пов'язані між собою, і тільки їх комплексне застосування забезпечує успіх функціонування й розвитку підприємства як цілісної системи.

До перспективних напрямів дослідження із зазначеного питання можна віднести дослідження логістичного механізму управління розвитком системи економічної безпеки підприємств оптової торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Амитан В.М. Економічна безпека: концепція й моделі / Амитан В.М. // Економічна кібернетика. – 2016. – № 3. – С. 13–20.
2. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Бойкевич, О.Р. Каркавчук В.В. [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2016. – 386 с.
3. Грунін О.А. Економічна безпека організації: [навч. посібник] / О.А. Грунін, С.О. Грунін. – Спб.: Пітер, 2002. – С. 12–13.
4. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навч. посібник / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.
5. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячова, А.М. Ашуєв – К.: Національна академія управління, 2015. – 78 с.
6. Мороз О.В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія / О.В. Мороз, Н.П. Карачина, А.А. Шиян. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 241 с.
7. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
8. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [монография] / А.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, А.Н. Ляшенко. – К.: Либра, 2013. – 280 с.

9. Козир Т.М. Алгоритм формування концепції забезпечення економічної безпеки / Козир Т.М. // Економіка і управління. – 2015. – № 5. – С. 78–82.
10. О.Ф. Долженков Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності в ринкових умовах : моногр. / О.Ф. Долженков, Ж.О. Головченко, заг. ред. О.Ф. Долженков, Ж.О. Жуковська, О.М. Головченко. – Одеса : ОЮІХНУВС, 2014. – 208 с.

Аннотация. Стаття посвячена аналізу сутності поняття «економіческая безопасность предприятия» и освещению подходов к трактовке его содержания. На основе проведенного исследования раскрыто содержание экономической безопасности предприятия оптовой торговли и основных факторов, влияющих на ее формирование. Раскрыта суть основных функциональных целей экономической безопасности предприятия оптовой торговли. Проанализированы основные способы формирования соответствующего уровня экономической безопасности на предприятиях оптовой торговли. Предоставлены выводы и определены перспективы дальнейших исследований по рассматриваемому вопросу.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности, факторы обеспечения экономической безопасности, способы обеспечения, принципы формирования системы.

Summary. The article is devoted to the analysis of the essence of the concept "economic security of the enterprise" and to highlight approaches to the interpretation of its content. On the basis of the research, the content of the economic security of the wholesale trade enterprise and the main factors influencing its formation are revealed. The essence of the main functional goals of the economic security of the wholesale trade enterprise is disclosed. The basic means of formation of the corresponding level of economic security at wholesale trade enterprises are analyzed. The conclusions and prospects of further research on the subject are given.

Key words: economic security, system of economic security, factors of ensuring economic security, guaranteeing factors, principles of system formation.

УДК 330.34:338.2:658.5

Легомінова С. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки підприємств та соціальних технологій
Державного університету телекомунікацій (м. Київ)*

Legominova S. V.

*PhD (Economics), Associate Professor,
Professor of the Department of Economics Enterprises and Social Technologies,
State University of Telecommunications, Kyiv*

ОБґРУНТУВАННЯ ІНТЕРЕЛЛЯЦІЇ МІЖ КОНКУРЕНТНИМИ ПЕРЕВАГАМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА СТІЙКИМ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

JUSTIFICATION OF INTERRELATION BETWEEN COMPETITIVE ADVANTAGES OF THE TELECOMMUNICATION ENTERPRISES AND SUSTAINABLE INNOVATIVE DEVELOPMENT BUSINESS ENVIRONMENT

Анотація. Розглянуто основні напрями формування конкурентних переваг підприємства, акцентовано на важливості ресурсного підходу, який передбачає комбінування ресурсів для досягнення стійкості. Доведено відсутність загальної інтерелляції між інноваційним розвитком телекомунікаційних підприємств та національними впровадженнями інновацій. Запропонована авторська інтерпретація форсайт-компетентностей підприємства як ефективного механізму формування стійких конкурентних переваг. Виявлено якісно новий рівень розвитку підприємств – самоорганізацію.

Ключові слова: конкурентні переваги, форсайт-компетенції, телекомунікаційне підприємство, ресурсний підхід, динамічний розвиток.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток економіки, процеси глобалізації та невизначеність розвитку в тактичних та стратегічних перспективах ускладнює вироблення стратегій розвитку телекомунікаційних підприємств і вимагає динамічного реагування, прийняття управ-

лінських рішень щодо уникнення загроз та формування потенціалу ефективності бізнес-процесів, конкурентних переваг на виклики бурхливого зовнішнього середовища. Фокус дослідження охоплює моніторинг динаміки розвитку подій, їх фіксування, знаходження взаємозалежностей